

גרנדה 1491

צרחת נשמעה, ואחריה שאגה רועמת של אש הלוחכת יריעות משי, ולאחר מכן קרשצ'נדו גואה של זעקות אימה שהתפשטו מאוהל אחד למשנהו עם התרחבות הלהבות שזינקו מנס משי אחד אל האחר, מיהרו לטפס במעלה חבלי תמך והתפרצו דרך דלתות מבד מוסלין. ואז צהלו הסוסים בפחד ואנשים צעקו כדי להרגיעם, אבל הפחד שבקול האנשים רק חזרף את האימה, עד שהמישור כולו נמלא אלפי להבות משתוללות, והלילה הוצף בעשן מתאבך, וזעקות וצרחות הדהדו בו.

הילדה זינקה בפחד ממיטתה, קראה בספרדית לאמה וצרחת: "המורים? המורים מתקיפים אותנו?"
"אלוהים אדירים, הושיענו, הם מציתים את המחנה!" נעתקה נשימתה של המטפלת שלה.

"אם האלוהים, הם יאנסו אותי, ואותך ישפדו על חרמשיהם."
"אימא!" בכתה הילדה ונאבקה להיחלץ ממיטתה. "איפה אימא שלי?"
היא מיהרה החוצה ושולי כותונתה הצליפו ברגליה. יריעות אוהלה בערו כעת מאחוריה בגיהינום של אימה. כל האוהלים במחנה בערו, אלפים על גבי אלפים, וניצוצות התרוממו בשצף מעלה אל שמי הלילה הכהים כהרים לוהבים, נשבו כנחיל גחליליות ונשאו איתם את האסון הלאה.
"אימא!" היא זעקה לעזרה.

שני סוסים כהים אדירים הגיחו מתוך הלהבות, כבהמות אגדיות הנעות כסוס אחד, שחורות כפחם על רקע בוהק האש. גבוה למעלה, גבוה יותר מכפי שניתן לחלום, התכופפה אמה של הילדה ודיברה אל בתה הרועדת, אשר ראשה הגיע לגובה כתפו של הסוס ולא יותר. "הישארי עם המטפלת והיי ילדה טובה," ציוותה האישה בלא שמץ של פחד בקולה. "אביך ואני צריכים לרכוב ולהתייצב מול החיילים."

"קחי אותי איתך! אימא! אני אשרף. קחי אותי! המורים יתפסו אותי!"
הילדה הושיטה את זרועותיה מעלה אל אמה.

אור האש השתקף בזוהר משונה על שריון החזה של אמה, על מגיני רגליה החרוטים, כאילו הייתה אשת מתכת, אשת כסף וזהב. היא רכנה קדימה. "אם לא יראו אותי החיילים, הם יערקו," אמרה בחומרה. "אינך רוצה בזאת."

"לא אכפת לי!" זעקה הילדה באימה. "לא אכפת לי משום דבר, רק ממך! תרימי אותי אלייך!"
 "הצבא מצוי בעדיפות ראשונה," פסקה האישה הרכובה גבוה על הסוס השחור. "עליי לרכוב."

היא הפנתה את ראשו של הסוס מבתה אחוזת האימה והלאה. "אחזור לקחתך," אמרה מעבר לכתפה. "חכי כאן. עליי לעשות זאת עכשיו."
 בחוסר אונים ראתה הילדה את אמה ואביה מתרחקים ברכיבה. "מִדְרָה!" ייבבה. "מדרה! בבקשה!" אבל האישה לא נפנתה לאחור.
 "נישרף בעודנו חיים!" צרחה מאחוריה מְדִילָה, המשרתת. "רוצי! ברחי והסתתרי!"

"תשתקי." התנפלה עליה הילדה בטינת פתאום זועמת. "אם ניתן להשאיר אותי, נסיכת וויילס, במחנה בוער, הרי את, מוֹרְיֶסְקוֹ עלובה ותו לא, בלא ספק יכולה לשאת את זה."

היא צפתה בשני הסוסים שעברו אנה ואנה בין האוהלים הבוערים. בכל מקום שהגיעו אליו נחלשו הצעקות ומשמעת מסוימת חזרה אל המחנה המבועת. החיילים יצרו שורות, העבירו דליים עד לתעלת ההשקיה, נחלצו מן הפחד ושבו אל הסדר והמשמעת. הגנרל התרוצץ נואשות בין אנשיו, הכה בהם בצד חרבו וגיבש גודד מרוט מהאנשים שרק רגעים ספורים קודם לכן נמלטו על נפשם. הוא ערך אותם במבנה של מגננה במישור, למקרה שהמורים ראו את עמוד האש מביצוריהם החשוכים וכעת הם יוצאים להתקיף ולתפוס את המחנה בעודו שרוי בתוהו ובוהו. אבל המורים לא באו באותו לילה: הם נותרו מאחורי החומות הגבוהות של מצודתם ותהו מה מעשה השטן החדש שמחוללים הנוצרים אחוזי הטירוף בחשכה. פחדם היה עז מכדי שיצאו אל הגיהנום שהנוצרים יצרו. הם חשדו כי הייתה זו מלכודת של הכופרים.

הילדה בת החמש ראתה איך נחישותה של אמה כובשת אש להבה, איך עמידתה האיתנה כמלכה משככת את הפחד, איך אמונתה בהצלחה גוברת על מציאות האסון והתבוסה. הילדה ישבה על אחת מתיבות האוצר, עטפה בכותונתה את אצבעות רגליה היחפות וחיכתה שהסדר ישוב על המחנה.

כאשר אמה חזרה ברכיבה אל בתה, היא מצאה אותה איתנה, עיניה יבשות מדמעות.

"קטלינה, את שרויה בטוב?" איזבלה מלכת ספרד ירדה מן הסוס, פנתה אל בתה הצעירה והאהובה מכל ילדיה וריסנה עצמה כדי לא ליפול על ברכיה ולחבק את הילדה. רוך לא יסייע לילדה הזאת לגדול ולהיות לוחמת למען הצלוב. אין לעודד חולשה בנסיכה.

עמוד השדרה של הילדה היה עשוי ברזל, ממש כשל אמה. "אני שרויה בטוב עכשיו," אמרה.

"לא פחדת?"

"כלל וכלל לא."

האישה הנהנה באישור. "טוב ויפה," אמרה. "לזאת אני מצפה מנסיכה בת ספרד."

"ונסיכת וויילס," הוסיפה בתה.

זאת אני, הילדה בת החמש היושבת על תיבת אוצר, פניה לבנים כשיש ועיניה הכחולות פעורות בפחד, מסרבת לרעוד, נושכת את שפתיי כדי שלא אשוב לבכות. זאת אני, אני שנהריתי במחנה להורים שהם יריבים כמו גם אוהבים, שנולדתי ברגע חטוף בין הקרבות בחורף שבו היו השיטפונות עזים כמבול, שחונכתי בידי אישה חזקה בשריון, שכל ילדוטי עברה עליי בשדות קרב, שנגזר עליי להילחם על מקומי בעולם, להילחם על אמונתי נגד אחרת, להילחם על מילת כבודי נגד זאת של אחר: נולדתי להילחם למען שמי, למען אמונתי ולמען כס מלכותי. אני קטלינה, נסיכה בת ספרד, בת לשני המלכים הדגולים ביותר שידע העולם מימיו: איזבלה מלכת קסטיליה ופרדיננד מלך ארגון. שמותיהם מטילים אימה מקהיר ועד בגדד, מקונסטנטינופול עד הודו ומעבר להם, על כל המורים בארצותיהם הרבות: טורקים, הודים, סינים; יריבינו, מעריצינו, אויבינו עד המוות. האפיפיור בירך את שמות הוריי כמלכים המצטיינים ביותר בהגנה על האמונה מפני כוח האיסלאם; הם גדולי הצלבנים של העולם הנוצרי כמו גם מלכיה הראשונים של ספרד; ואני בת זקוניהם, קטלינה, נסיכת וויילס, ואני אהיה מלכת אנגליה.

מאז מלאו לי שלוש אני מאורסת ומיועדת להינשא לנסיך ארתור, בנו של הנרי מלך אנגליה, וכאשר ימלאו לי חמש-עשרה שנים אפליג לארצו בספינה יפהפייה שדגלי מתנוסס בראש תורנה ואהיה לאשתו ולאחר מכן

למלכתו. ארצו עשירה ופורייה – מלאה מזרקות וקולות מים מפכים, עמוסה פירות חמימים ומבושמת בניחוח פרחים; והיא תהיה ארצי, אני אטפל בה. כל זה נקבע כמעט עם הולדתי, תמיד ידעתי כי כך יהיה; וגם אם אהיה עצובה בעוזבי את אמי וביתי, הרי נולדתי נסיכה, נועדתי להיות מלכה, ואת חובתי אני יודעת.

אני בת לאמונות מוחלטות. יודעת אני שאהיה מלכת אנגליה שכן רצון האל הוא, ומצוות אמי. ומאמינה אני, כשם שמאמין כל אדם בעולם, כי אלוהים ואמי אינם חלוקים ביניהם כמעט לעולם; ורצונם נעשה תמיד.

בבוקר היה המחנה מחוץ לגרנדה ערבוביה לחה של יריעות רוחשות, אוהלים הרוסים, עיי חורבות מעלי עשן, הרס כולל עקב נר אחד שהוצב ברשלנות. הנסיגה הייתה האפשרות היחידה. הצבא הספרדי יצא בכל תהילתו להטיל מצור על ממלכת המורים הגדולה האחרונה בספרד, ונשרף עד שנחרב כליל. הוא ייאלץ לחזור אל ביתו כדי להיערך מחדש.

“לא, לא ניסוג,” פסקה איזבלה, מלכת ספרד.

הגנרלים שזומנו לפגישה מאולתרת תחת סוכך חרוך ניסו לגרש מעליהם את הזבובים שבאו בהמוניהם אל המחנה ומצאו להם סעודת מלכים בין ההריסות.

“הוד מלכותך, הפסדנו לעונה זאת,” אמר לה בעדינות אחד הגנרלים. “אין זו שאלה של גאווה ולא של נכונות. אין לנו אוהלים, אין לנו מחסה, הובסנו על-ידי ביש מזל. נצטרך לחזור ולהצטייד מחדש, להטיל שוב את המצור. בעלך” – הוא הנהן לכיוונו של הגבר הכהה הנאה שעמד בריחוק-מה מהקבוצה והקשיב – “הוא יודע זאת. כולנו יודעים. נטיל את המצור מחדש. הם לא יביסו אותנו. אבל גנרל טוב יודע מתי עליו לסגת.”

כל הגברים הנהנו. השכל הישר קבע כי לא ניתן לעשות דבר אלא לשחרר את המורים של גרנדה מן המצור לעונה זו. הקרב יחכה. הוא נועד להתחולל זה שבע מאות שנה. מדי שנה הרחיבו המלכים הנוצרים לדורותיהם את שטחם על חשבון המורים. כל קרב דחק לאחור את השלטון שֶׁבַע הימים של אנדלוסיה עוד מעט דרומה. עוד שנה אחת לא תשנה דבר. הילדה, גבה שעון על מוט אוהל לח שהדיף ריח גחלים רטובות, הביטה בארשת פניה השלווה של אמה. היא לא השתנתה.

"זאת דווקא כן שאלה של גאוה," היא תיקנה אותו. "אנחנו נלחמים באויב המבין את הגאוה טוב יותר מכל האחרים. אם נזחל מכאן בבגדינו החרוכים, שטיחינו השרופים מגולגלים מתחת לזרועותינו, יינשא צחוקם עד אל-יאנה, עד גן העדן שלהם. לא אוכל להניח לזה לקרות. אבל יותר מכל אלה: רצון האל הוא שנילחם במורים, ורצונו הוא שנמשיך בדרך. אין זה רצונו של האל כי ניסוג מכאן. ועל כן עלינו להמשיך."

אביה של הילדה הפנה את ראשו בחיוך תוהה, אבל לא חלק על דבריה. כאשר נשאו אליו הגנרלים את עיניהם, הוא החווה קלות בידו. "הצדק עם המלכה," אמר. "הצדק תמיד עם המלכה."

"אבל אין לנו אוהלים, אין לנו מחנה!"

הוא החזיר אליה את השאלה. "מה את חושבת?"

"נבנה מחנה," החליטה.

"הוד מלכותך, החרבנו את הארץ לאורך מילין מכל כיוון. עליי לציין כי לא נצליח אפילו לתפור קאמיס לנסיכה מוויילס. אין בד. אין אריג. אין נתיבי מים המובילים לכאן ולא יבולים בשדה. הרסנו את התעלות והפכנו את היבולים בשדות. זרענו שממה בכול; ובכל זאת הובסנו."

"אם כן, נבנה באבן. יש לנו אבן, אני מניחה?"

המלך הפך צחוק קצר לכחוכח. "אנחנו מוקפים סלעים צחיחים, אהובתי," אמר. "אבנים הן כל מה שיש לנו."

"אם כן, נבנה; לא מחנה, אלא עיר אבן."

"לא ניתן לעשות זאת!"

היא פנתה אל בעלה. "הדבר ייעשה," אמרה. "רצון אלוהים הוא, ורצוני."

הוא הנהן. "ייעשה." הוא שלח אליה חיוך מהיר, פרטי. "חובה היא לי למלא את רצון האל; לעונג לי לאכוף את רצונך."

הצבא שהובס בידי האש פנה אל יסודות האדמה והמים. הם עמלו כעבדים בחום השמש ובקור הערב. הם עיבדו כצמיתים את השדות במקום לצעוד בהם כמנצחים. כולם – קציני פרשים, גנרלים, אצילים דגולים מכל רחבי הארץ, שארי בשרם של מלכים – נדרשו להתייגע בחום השמש ולישון על האדמה הקשה הקרה עם לילה. המורים צפו בהם מביצוריה הגבוהים והבלתי חדירים של המצודה האדומה על הגבעה שמעל גרנדה, ונאלצו

להודות כי הנוצרים ניחנו באומץ. איש לא יוכל לומר כי אינם נחושים בדעתם. ובה במידה היה ידוע לכול כי גורלם נחרץ. שום כוח לא יוכל לכבוש את המצודה האדומה בגרנדה; היא לא נפלה ולו פעם אחת במאתיים שנה. היא עמדה גבוה על צוק, משקיפה על המישור שהיה בעצמו קערה רחבת ידיים, חשופה ולבנה. לא היה ניתן להפתיעה בהתקפה חשאית. צוק הסלע האדום שהתנשא מעל המישור הפך באופן בלתי מורגש לקירות האבן האדומים של המבצר, אשר נישאו גבוה יותר ויותר; שום סולם לא יוכל להעפיל אל ראשם, ושום יחידה צבאית לא תוכל לטפס על הסלע התלול.

אולי ניתן לכבוש אותה בעזרת סיועו של בוגד, אבל מי הטיפש שיבגוד בכוחם היציב, השולט לבטח של המורים, אשר העולם המוכר כולו ניצב מאחוריהם והם נתמכים בכוח אמונה שאין להכחישה, ויחבור אל הצבא הנוצרי הקנאי עד טירוף שמלכיו שולטים בחלקות אדמה הרריות קטנות מאירופה ותו לא, ומפולגים נואשות בינם לבין עצמם? מי ירצה לעזוב את אל-יאנה, הגן, בן דמותו של גן העדן עצמו, השוכן בין חומותיו של הארמון היפה ביותר בספרד, הארמון היפה ביותר באירופה, לטובת האי-סדר הגס השורר בטירות ובמבצרים של קסטיליה וארגון?

המורים יזכו לתגבורות שיגיעו מאפריקה; היו להם שארי בשר ובעלי ברית ממרוקו ועד לסנגל. התמיכה תגיע מבגדד, מקונסטנטינופול. גרנדה אולי נראית קטנה לעומת הכיבושים שעד כה נפלו בידיהם של פרדיננד ואיזבלה, אבל מאחורי גרנדה ניצבת האימפריה הגדולה בעולם – ממלכת הנביא, ישחבח שמו.

ואולם למרבה הפליאה, יום אחר יום, שבוע אחר שבוע, אט-אט, בעודם נאבקים בחום ימי האביב ובקור הלילות, עשו הנוצרים את הבלתי אפשרי. תחילה היה שם בית תפילה שנבנה מעוגל כמסגד, שכן צורה זאת הייתה השגורה ביותר בידי הבנאים המקומיים; לאחר מכן הוקם בית קטן, שטוח גג, מוקף חצר ערבית, שנועד למלך פרדיננד, למלכה איזבלה ולמשפחת המלוכה: האיִנְפֶּנְטָה, בנם ויורשם היקר, שלוש הבנות המבוגרות יותר, איזבלה, מריה וחואנה, והתינוקת קטלינה. המלכה לא ביקשה לעצמה יותר מגג וקירות; היא הייתה שרויה במלחמה זה שנים, ולא ציפתה למותרות. לאחר מכן נבנו תריסר צריפי אבן שבהם מצאו מקלט דל כנגד רצונם הבכירים שבאצילים. ואחריהם, מכיוון שהמלכה הייתה אישה קשוחה, הופיעו אורוות לסוסים ומחסנים איתנים לאבקת השרפה ולחומרי הנפץ היקרים אשר כדי לקנותם מוונציה, משכנה את תכשיטיה; אז, ורק אז, נבנו

קסרקטינים ומטבחים, מחסנים ואולמות. עיר קטנה, בנויה מאבן, צצה במקום שבו היה קודם לכן מחנה קטן. איש לא חשב שהדבר אפשרי; אבל, בראבו! הוא נעשה. קראו לה סִנְטָה פֶּה, ואיזבלה נחלה שוב ניצחון על המזל הבישי. המצור הנידון לכישלון, אשר הטילו המלכים הנוצרים הנחויים והטיפשים על גרנדה, יימשך.

קטלינה, נסיכת וויילס, נתקלה באחד מגדולי האצילים במחנה הספרדי בעודו מסתודד עם חבריו. "מה אתה עושה, דון הרננדו?" שאלה בכל הביטחון עול הימים של בת חמש שמעולם לא התרחקה מאמה, ואשר אביה לא סירב לה כמעט בדבר.

"אינני עושה דבר, אינפנטה," אמר הֶרְנַנְדוֹ פֶּרְז דֶּל פּוֹלְגֵר בחיוך שאמר לה כי היא רשאית לשאול שנית.

"אתה עושה משהו."

"זה סוד."

"אני לא אגלה."

"הו! נסיכה! ללא ספק תגלי. זהו סוד כה אדיר! סוד גדול מדי לילדה

קטנה."

"אני לא אגלה! באמת שלא! לא ולא!" היא חשבה. "אני נשבעת

בוויילס."

"בוויילס! בארצך?"

"באנגליה?"

"באנגליה? בירושתך?"

היא הנהנה. "בוויילס ובאנגליה, ובספרד עצמה."

"טוב ויפה. אם הבטחתך קדושה כל-כך, אספר לך. הישבעי שלא תגלי

לאמך."

היא הנהנה, עיניה הכחולות פעורות לרווחה.

"בכוונתנו להיכנס לאלהמברה. אני מכיר שער, שער אחורי קטן שאינו

נשמר היטב, ודרכו נוכל לפרוץ פנימה. אנחנו ניכנס, ונחשי מה?"

היא נדה בראשה בלהט, צמתה הערמונית מיטלטלת מתחת לשביסה

כזנב שמנמן של כלבלב.

"נתפלל לאלוהים במסגדם. ואני אשאיר תפילת אווה מריה נעוצה

ברצפה בפגיוני. מה דעתך?"

היא הייתה צעירה מכדי להבין שהם הולכים אל מוות ודאי. היא לא ידעה על הזקיפים הניצבים בכל שער, על אכזריותם חסרת הרחמים של המורים. עיניה אורו בהתרגשות. "באמת?"
 "התוכנית נפלאה, נכון?"
 "מתי תצאו לדרך?"
 "הלילה. הלילה הזה ממש."
 "לא אלך לישון עד שתחזרו!"
 "עליך להתפלל למעני ולאחר מכן ללכת לישון, ובבוקר אבוא בעצמי, נסיכה, ואספר לך ולאמך את הסיפור כולו."
 היא נשבעה כי לא תישן כלל ושכבה ערה במיטת השדה הקטנה, גופה דרוך כולו בשעה שהמשרתת שלה התהפכה אנה ואנה על המחצלת שליד הדלת. אט-אט צנחו עפעפיה עד שהריסים נחו על הלחיים העגולות, הידיים הקטנות והשמננות רפו וקטלינה נרדמה.
 אבל בבוקר הוא לא בא, סוסו לא עמד במקומו שבאורווה, וחבריו נעדרו. בפעם הראשונה בחייה חלחל ללבה של הילדה שמץ של הכרה בגודל הסכנה שיצא אליה – סכנת מוות שמטרתה אחת ויחידה, לזכות בתהילה ולהיות מונצח בשיר.
 "איפה הוא?" שאלה. "איפה הרנגדו?"
 שתיקתה של המשרתת, מדילה, הזהירה אותה. "הוא יבוא?" שאלה, אכולת ספקות פתאום. "הוא יחזור?"

